Galatasaray Üniversitesi İleti-ş-im Dergisi / Galatasaray Üniversitesi Journal of Communication
Yıl / Year: 2026 – **Sayı / Issue:** 44 – **ss / pp.** 58-88 – **e-ISSN:** 2548-124X **DOI:**10.16878/gsuilet.1897795

Makale Başvuru Tarihi / Date Received: 26.02.2026
Makale Revizyon Tarihi / Date Revised: 13.05.2026
Makale Kabul Tarihi / Date Accepted: 12.06.2026

Araştırma Makalesi / Research Article / Article de Recherche

Katılımcı Savaş, Medyatikleşmiş İstihbarat ve Gazeteciliğin Militarizasyonu: Anonim OSINT Hesapları Kurumsal Haber Söylemini Nasıl Şekillendiriyor?[1]

Burakcan BAKNALİ
bcbaknali@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6162-4907

Aslıhan ARDIÇ ÇOBANER
Prof. Dr.
Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi
acobaner@mersin.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8634-8336

Abstract

Participatory War, Mediatized Intelligence, and the Militarization of Journalism: How Anonymous OSINT Accounts Shape Corporate News Discourse

This study explores the convergence of media and war, analyzing the Russia-Ukraine conflict through the lenses of journalism's militarization, participatory media and Open Source Intelligence (OSINT). Anonymous OSINT accounts providing conflict tracking are increasingly cited by mainstream media. This article aims to reveal how OSINT discourses militarize media narratives through participatory intelligence practices. Within this framework, news reports on the Russia-Ukraine war from Bloomberg, Business Insider, The Economist, Newsweek, New York Times, CNN, and Forbes that reference X accounts OSINTtechnical, Intelschizo, and GeoConfirmed were analyzed using Norman Fairclough's Critical Discourse Analysis. In light of the findings, it was observed that participatory warfare is reflected in news texts, where the discursive practices of

1 Bu makale, sorumlu yazarın Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Aslıhan Ardıç Çobaner'in danışmanlığında tamamladığı "Katılımcı Medya Çağında Gazeteciliğin Militarizasyonu: Rusya-Ukrayna Savaşı Haberlerindeki OSINT (Açık Kaynak İstihbaratı) Söylemleri Üzerine Eleştirel Bir Analiz" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

different social actors/domains and OSINT narratives merge with event-reporting news discourse to create a hybrid media discourse. Findings demonstrate that OSINT discourses significantly influence corporate media, integrating technical, strategic, operational, and analytical military intelligence elements into journalistic language.

keywords: *Militarization of journalism, Russia-Ukraine war, open source intelligence, participatory war, critical discourse analysis*

Résumé

Guerre participative, renseignement médiatisé et militarisation du journalisme : comment les comptes OSINT anonymes façonnent-ils le discours des médias corporate ?

Cette étude explore la convergence entre médias et guerre en analysant le conflit russo-ukrainien à travers la militarisation du journalisme, les médias participatifs et l'OSINT. Les comptes OSINT anonymes sont de plus en plus cités par les médias grand public. Cet article vise à révéler comment les discours de l'OSINT militarisent les récits médiatiques. Dans ce cadre, les reportages de Bloomberg, Business Insider, The Economist, Newsweek, NYT, CNN et Forbes citant les comptes X OSINTtechnical, Intelschizo et GeoConfirmed ont été analysés via l'analyse critique du discours de Norman Fairclough. À la lumière des résultats, il apparaît que la guerre participative se reflète dans les textes, où les pratiques discursives de divers acteurs et les récits OSINT fusionnent avec le discours journalistique pour créer un discours médiatique hybride. Les conclusions démontrent que l'OSINT influence significativement les médias en intégrant des éléments d'intelligence militaire technique ve analytique au langage journalistique.

mots-clés : *Militarisation du journalisme, guerre russo-ukrainienne, renseignement de sources ouvertes, guerre participative, analyse critique du discours*

Öz

Bu çalışma, medya-savaş yakınsamasını ele almakta ve Rusya-Ukrayna savaşını gazeteciliğin militarizasyonu, katılımcı medya ve açık kaynak istihbaratı (OSINT) çerçevesinde değerlendirmektedir. Sosyal medyada çatışma takibi gerçekleştiren anonim OSINT hesapları, ana akım medya kuruluşlarının savaş haberlerinde referans gösterilebilmektedir. Makale, OSINT söylemlerinin kurumsal medya söylemini katılımcı istihbarat pratikleri aracılığıyla nasıl askerîleştirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, sosyal medya platformu X'te aktif olan OSINTtechnical, Intelschizo ve GeoConfirmed'e başvuru yapan Bloomberg, Business Insider, The Economist, Newsweek, New York Times, CNN ve Forbes tarafından yayımlanan Rusya-Ukrayna savaşı konulu haberler, Norman Fairclough'un Eleştirel Söylem Analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bul-

gular ışığında, katılımcı savaş durumlarının savaş haberi metnine yansıdığı; farklı toplumsal aktörlerin/alanların söylem pratiklerinin ve silahlı çatışma olaylarıyla etkileşime giren OSINT anlatılarının olay bildiren haber söylemiyle kaynaşarak hibrit bir medya söylemi oluşturduğu gözlemlenmiştir. Analiz sonucunda OSINT söylemlerinin kurumsal medya söylemini etkilediği ve askerî istihbarata ilişkin teknik, stratejik, operasyonel ve analitik unsurların haber diliyle bütünleştiği ortaya konulmuştur.

anahtar kelimeler: *Gazeteciliğin militarizasyonu, Rusya-Ukrayna Savaşı, açık kaynak istihbaratı, katılımcı savaş, eleştirel söylem analizi*

Giriş

İletişim ve enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerin bilgi ekosistemindeki geleneksel yapıları altüst etmesinin sonuçları, medya-savaş ilişkisinde yoğun bir biçimde açığa çıkmaktadır. Günümüzde savaşlar hiç olmadığı kadar medyatik bir olguya dönüşmekte, güvenlik aygıtları ile medyalar arasındaki sınırlar bulanıklaşmaktadır (Mortensen, 2015). Bu dönüşümün parçası olan sosyal medya politik çatışmayı gittikçe gündelikleştirmekte ve kitleselleştirmektedir. Katılım günümüz militarizasyonunun ayırt edici unsurudur ve yurttaşların bilgi süreçleriyle iç içe geçmiş olan çatışmalara iştirakini imlemektedir (Merrin, 2019). Bu yönüyle militarizasyon yalnızca silahların patlaması olarak değil, yanı sıra bilgi süreçlerinin askerî mantıkla yeniden dizayn edildiği söylemsel pratikler olarak karşımıza çıkar (Lutz, 2007). Çalışmamız yurttaş katılımı ve militarizasyon olgularını hem sosyal medya hem de haber medyasındaki güncel tezahürlerini ele almakta ve OSINT bağlamında incelemektedir.

Katılımcı medyaların henüz ortaya çıkmadığı dönemde gazetecilik profesyonel karakterini korumaktaydı ve devlet-medya ilişkisi, özellikle savaş durumları söz konusu olduğunda tekyönlü bir ilişkiydi. Giderek büyüyen teknik ve ticarî bütünleşme toplumsal katılımı daha önce hiç olmadığı kadar büyütmüş, çeşitli multimedya ortamlarıyla küresel bir ağ yapısı meydana getirmiştir (Castells, 2009; Deuze, 2008). Yeni milenyumla beraber büyük medya kuruluşları, izleyicilerini yalnızca bilginin aktarıldığı kitleler olarak değil, özellikle felaket ve çatışma bildirimleri başta olmak üzere, haberin üretiminde ortak aktörler olarak görmeye başlamışlardır (Deuze, 2004). Medya katılımı çatışma/uzlaşma dinamikleriyle şekillenen siyasi ve ekonomik etkinliklerin parçası olarak var olmaktadır ve kendiliğinden gelişen bir olgu değildir (Carpentier 2007, s. 119).

Öncesinde bu ilişki, ordu/medya bütünleşmesinin kurumsallaşmasıyla ön plana çıkmaktaydı. ABD kamuoyundan yükselen savaş karşıtı sesleri medya aracılığıyla ötekileştirip, askerî seçeneği çeşitli "tanıdık kültürel terimlerle" süsleyerek meşrulaştırmaktaydı (Reese, 2004) ve iliştirilmiş gazeteciler aracılığıyla savaşa ilişkin bilgi akışının tam kontrolü sağlanmaktaydı (Kellner, 2004). Günümüzde gazetecilik ve askeri durumların yöndeşmesi süreci yeni iletişim teknolojilerinin ön ayak olduğu katılımcı kültürün savaş durumlarına entegre olması ile devam etmektedir.

Siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve antropoloji militarizasyona dair zengin bir literatüre sahip olsa da iletişim ve medya çalışmalarının, -özellikle Türkçe literatürün- bu alanda geri kaldığı söylenebilir. Rusya-Ukrayna çatışmasıyla birlikte alana dönük araştırmalar artış gösterse de savaş ve gazeteciliklerin yeni etkileşim biçimlerini inceleyen çalışmalar sınırlı kalmıştır. Çalışma, bu alandaki eksikliğe katkıda bulunmayı ve iliştirilmiş gazeteciliğin medya teknolojileri aracılığıyla yeniden üretimini katılımcı savaş, katılımcı medya, OSINT çerçevelerinde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yeni Gazetecilik Pratikleri, Sosyal Medya, OSINT ve Kurumsal İstihbarat Arasındaki Yakınsamalar

Günümüz savaş durumlarının "hibrit" hali, çatışmaların savaş alanının dışına taşmasıyla da ilgilidir. Siyasi arenadaki şiddet yöntem ve araçları ile kamusal pratik ve mekânlar arasındaki etkileşimler, yerel ve küresel, savaş ve barış, sivil ve asker arasındaki ayrımları bulanıklaştırmaktadır (Graham, 2011). Politik şiddet, kurumsal aygıtları tahkim etmek yerine mikro bölünmelerle bireyselleşerek parçalanmış, "kalabalıklar tarafından yönlendirilen ve feodal dönemlere benzer savaş biçimlerine" evrilmeye başlamıştır (Cronin, 2006, s. 81).

Medya, savaş ve iletişim teknolojileri arasındaki ilişkilere dair yakın geçmişte gerçekleşen araştırmalar çoğunlukla aracılanmış çatışma (Cottle, 2006), savaş durumlarının medyadaki temsili (Reese, 2004), ordu ve medya arasındaki kurumsal ilişkiler (Keeble, 2004; Der Derian, 2009) ve orduların sosyal medyadaki halkla ilişkiler faaliyetleri (Crilley, 2016) gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Dijital medyanın küresel ayaklanmalar, bölgesel savaş durumları ile büyük silahlı çatışmalardaki rolü 2010'lardan itibaren önem kazanmaya başlamıştır. 2020'lere gelindiğinde savaşın katılımcı yönü gittikçe ağırlık kazanmaya başlamıştır. Özellikle Rusya-Ukrayna çatışması çağdaş savaş pratiklerinin bilgi alanlarıyla yöndeşen ilişkisi bakımından milat olma niteliğini taşımaktadır.

Günümüzde dijital medyadan geleneksel medyaya, yurttaş gazeteciliğinden kurumsal gazeteciliğe, bilgisayar oyunlarından sosyal medyaya kadar her medya pratiği gittikçe savaş durumları ve silahlı çatışmaların parçasına dönüşmektedir (Bräuchler ve Budka, 2020, s. 4). Başka bir açıdan politikanın medyatikleştirilmesi olarak ortaya konulan bu süreç, politik kurumların ve pratiklerinin kitle medyasına bağımlı hale gelmesi ve medya tarafından şekillendirilmesiyle de ilgilidir (Mortensen, 2015; Şen, 2018).

Yeni tekno-sosyal ortamlar ve araçlar, açık kaynaklı enformasyon alışverişinin yaygınlaşmasına ve haliyle yurttaşların geleneksel gazeteciliğin denetleyici rolünü devralmasına ve politik söylem pratiklerine katılımına olanak tanımaktadır (Charlton vd., 2024). Açık kaynak bilgisi, herkese açık olan kaynaklardan elde edilen bilgileri ifade etmektedir. Açık kaynak istihbaratı ise (OSINT-open source intelligence), halka açık tüm kaynaklardan bilginin toplanması, analizi ve dağıtı-

mına ilişkin çeşitli araç ve yöntemleri kapsamaktadır. OSINT'in Soğuk Savaş döneminde şekillenmeye başladığı, 90'lı yıllarda ABD'de kurumsal düzeylerde ele alındığı ve veri toplama, analiz etme ve gözetlemeye dair programlar geliştirildiği bilinmektedir. 11 Eylül saldırılarıyla başlayan "teröre karşı küresel savaş" dönemi, istihbaratı devlet güvenlik aygıtlarının tekelinden çıkarıp, daha güvenlikçi ve tehdit odaklı bir özel sektöre dönüştürmüştür (Bean, 2011; Zhou, 2024).

Devlet aygıtlarının bu alanı sektörleştirme çabası, özellikle ABD hükümetlerinin OSINT'e büyük finansal kaynaklar ayırmasında açığa çıkmaktadır. Küresel askerî-endüstriyel kompleksinin OSINT teknolojilerini ve yöntemlerini geliştirdiği ve "ulusal güvenlik" çerçevesinde değerlendirdiği bilinmektedir. Şirketler ve devletler arasındaki anlaşmalar, güvenlik aygıtlarının OSINT'ten azami fayda sağlamasına dönük eğitimler, teknolojiler ve teknikler içermekte ve çoğunlukla dijital kamusal alanlara yoğunlaşmaktadır (Bean, 2011; Strout, 2019; Ju vd., 2020).

OSINT, güvenlik aygıtları ile devlet dışı aktörler arasındaki sınırları bulanıklaştırmakta ve istihbarat niteliğindeki bilgileri daha yaygın ve erişilebilir hale getirmesine zemin sağlamaktadır (Zhou, 2024). OSINT uygulamalarının yeni medyanın katılımcı mimarisi ve yurttaş temelli yeni gazetecilik pratikleriyle birleşmesi, sıradan insanları çatışma dinamiklerinden birisi haline getirmektedir. Nihayetinde savaş, geleneksel anlamda devletlerin tekelinde olan politik şiddet aracı olmaktan çıkarak çok boyutlu ve kontrolü zor bir toplumsal etkinliğe dönüşmektedir (Asmolov, 2022; Zhou, 2024).

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı, OSINT ve Gazetecilik

OSINT yöntemleri ve araçlarındaki çeşitlenme profesyonel gazeteciliği haberin merkezi olmaktan çıkarmakta ve habercilik ile istihbarat pratikleri arasındaki tarihsel ve uygulayımsal ayrımları bulanıklaşmaktadır. Açık kaynak araştırmaları yürüten topluluklar, araştırmacı gazeteciliğin paradigma dönüşümünü de temsil etmektedir (Müller ve Wiik, 2023). Buna dair önemli örneklerden birisi, 2014 yılında bir yolcu uçağının Ukrayna topraklarında Rusya destekli ayrılıkçı militanlar tarafından düşürülmesi olayını açığa çıkaran Bellingcat isimli kolektiftir. Bellingcat üyeleri, olaya ilişkin kapsamlı araştırmalar yürütmüş, kullanılan füzeyi ve olayla ilişkili kişileri açık kaynaklardan tespit ederek olayı kovuşturan mahkemeye sunmuşlardır. Bellingcat savaş, silahlı çatışma ve diğer suçlara ilişkin araştırmalarıyla ana akım medya tarafından sıklıkla referans gösterilmiş, "halk için bir istihbarat ajansı" olarak nitelendirilmiştir (Croxton, 2020; Singer ve Brooking 2019, s. 74; Adams, 2021; Zhou, 2024, s. 1775).

Farklı mesleki kimliklere sahip bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları OSINT toplulukları, bu bireylerin ideolojik tutumlarından (Oakley ve Rogg, 2024, s. 542) etkilenmektedir. Bazı OSINT uygulayıcılarının ordu, güvenlik ve istihbarat kökenli olmaları (MacLeod, 2021), CIA gibi büyük istihbarat teşkilatları tarafından desteklenmeleri (Klarenberg, 2021), devletler tarafından kamuoyunda tutum de-

ğişikliği yaratmaları için finansal destek sağlanması (Blumenthal, 2021) OSINT aktörlerinin gazeteciliği istihbarat mantığı lehine dönüştürme çabasının somut göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çaba anonim ve bireysel OSINT uygulamalarında da mevcuttur. Meslekî kimliklerindeki çeşitliliğin gönüllülüğe ve iş birliğine dayanması, bilgi toplama süreçlerini çok katmanlı ve hibrit bir ekosisteme dönüştürmektedir (Belghith vd., 2022; Cochrane, 2022; Pournis, 2022).

OSINT aktörleri ile güvenlik aygıtları ve think tank'lerin analiz söylemleri anlamsal ve pratik açıdan örtüşmektedir. Devlet kurumları, özel sektör ve iliştirilmiş sivil toplum örgütleri gibi geniş bir bürokrasi skalasında iş yürütmeleri ve rolleri arasında geçiş yapabilmeleri (Ashdown, 2022), bu örtüşmenin sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir. Aktörlerin deneyimlerini bu alanda kullanmaları, güvenlik aygıtlarına özgü söylemleri açık kaynak araştırmalarına taşımasıyla sonuçlanmaktadır. Ancak verinin analitik yorumu, uygulayıcının ideoloji yüklü bilişsel birikimini de içermektedir.

"Verinin analizi" çerçevesinde gerçekleşen söylemsel birlik, gazetecilik söylemlerine sızmaktadır. Geleneksel gazetecilik modelinin günümüzdeki aşırı bilgi yükünü kaldıramaması, bilgi düzensizlikleriyle mücadele gibi görevlerini tarafgirliğe meyilli OSINT topluluklarına kaptırmasıyla sonuçlanmıştır (Charlton vd., 2024, s. 15). Bu anlamda iliştirilmiş OSINT uygulayıcılarının bilginin doğrulanması konusundaki çabaları, devletlerin hibrit savaş stratejilerinin bir parçası olmaktan kaçınamamaktadır. Resmî politikalara doğrudan tabi olmasalar bile, parçası oldukları ideolojik söylemsel formasyonlarla uluslararası politik arenada vuku bulan çatışma ve uzlaşma dinamiklerini belirli tarafların lehine etkileme eğilimine sahiptirler.

Siber uzamın toplumsal bilinç, kurumsal baskıya karşı kolektif direnç geliştirme ve örgütlenme gibi konulardaki işlevselliği tamamen kaybolmasa da küresel güçler geliştirdikleri çeşitli güvenlik mekanizmaları ve ellerindeki sınırsız finansal kaynaklarla bu alanı manipüle etmeyi başarmıştır (Mejias ve Vokuev, 2017). Ukrayna'daki süreç medyanın ayrıştırıcı söylemleri, güvenlik aygıtlarının müdahaleleri, yurttaşlar arasındaki politik şiddetin yaygınlaşması ve sosyal medyada sürekli olarak beslenen politik, kültürel ve ideolojik ayrışma nihayetinde tam ölçekli bir silahlı çatışmaya evrilmiştir (Baysha, 2024). Savaşın fiziksel boyutuna, sosyal medyada taraflarını yurttaşların oluşturduğu enformasyon savaşı eşlik etmiştir (Bartnicki vd., 2023). Ukrayna örneğinde görüldüğü üzere sosyal medya hem merkeze çeken hem de merkezden uzaklaştıran bir işleve sahiptir (Patrikarakos, 2017) ve zaten parçalanmış olan toplumun arasındaki uçurumu farklı cephelerde bütünleşmiş toplulukların militarizasyonuyla daha da derinleştirmiştir.

Savaşın ekolojik dönüşümüne işaret eden katılımcı savaş kavramı, enformasyon savaşının medya teknolojileri aracılığıyla bütün küreye yayılmasının sonucu olarak herkesin savaşlara dahil oluşunu ifade etmektedir (Merrin,

2019). Sosyal medya, Ukraynalı yurttaşların savaşa katılımını ivmelendirmiş, devlet kapasitesinin zorlandığı durumlarda sivil toplumun seferber edilmesine imkân tanımış, Rusya-Ukrayna çatışması özelinde savaş durumlarının doğasını dönüştürmüştür (Boichak, 2017; Asmolov, 2022; Boichak ve Hoskins, 2022). Yurttaşların açık kaynaklarla askerî hedefleri belirlemesi ve devlet aygıtlarının bu bilgilerden yola çıkarak ölümcül eylemler gerçekleştirmesi uluslararası insan hukuku, savaş hukuku ve ayrım ilkesi bağlamlarında pek çok etik ve yasal değerleri alt üst etmektedir (Burke, 2022).

Ukrayna'daki katılımcı savaş deneyimi, içerik üretimi, bilgi doğrulama, propaganda, dezenformasyon ve siber-savaşa kadar geniş bir spektruma sahiptir. Bu pratikler çatışma haritalama gibi uygulamalarla ordunun durumsal farkındalığını artırmayı hedeflemekte, güvenlik bürokrasisinin stratejik iletişim hedeflerini destekleyecek şekilde örgütlemekte ve sivil kullanıcıların çatışmalara ilişkin verileri çeşitli OSINT yöntemleriyle toplayıp analiz etmelerine ve gerçek-zamanlı bir biçimde paylaşmalarına imkân sağlamaktadır (Asmolov, 2022, s. 32). Ukraynalı yurttaşlar savaşa ilişkin verileri sosyal medyada paylaşmış ve savaş suçlarını belgeleyerek hukukî açıdan kanıt oluşturacak bilgiler sağlamışlardır (Henschke vd., 2024). Rusya-Ukrayna çatışmasındaki OSINT pratikleri, mevcut kurumsal istihbarat aygıtlarına ek bir istihbarat disiplinine evrilmektedir. ABD güvenlik bürokrasisi OSINT'i başlı başına istihbarat disiplini olarak değerlendirerek (Loehrke vd., 2022), açık kaynak araştırmalarını ve bu araştırmalardan etkilenen gazetecilikleri söylemsel ve pratik açılardan etki altına almaktadır.

Bu kapsamda makalede şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Rusya-Ukrayna savaşına yoğunlaşan anonim OSINT uygulayıcılarının sosyal medyadaki söylemsel pratikleri nelerdir?
2. OSINT söylemlerinin ana akım medya kuruluşlarının savaş haberlerindeki yeri nedir?
3. Bu haberler hangi türleri ve söylemleri içermektedir?
4. Söylemler hangi tür dilbilgisel yapılarla (metafor, uyumlu, vs.) inşa edilmektedir?
5. OSINT ile kurumsal medya arasında ne tür söylemsel yakınsama biçimleri (metinlerarasılık, söylemlerarasılık, sentaktik, semantik, vs.) gözlemlenmektedir?
6. Haberlerde aktörler nasıl temsil edilmektedir?
7. Haberlerde hangi ideolojik çerçeveler yansıtılmaktadır?

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada Rusya-Ukrayna Savaşı'nı konu edinen haberlerdeki OSINT söylemlerini analiz etmek için eleştirel söylem analizi (ESA) geleneğinde önemli konuma sahip olan Norman Fairclough'un (1995) Medya Söyleminin Eleştirel Analizi (MSEA) yaklaşımı temel alınmıştır. MSEA, medya söylemlerine ilişkin başlı başına analitik bir çerçeve sunmakta ve diğer ESA yaklaşımlarından ve söylem teorilerinden araştırma tarzı, hedefi ve tekniği açısından farklılaşmaktadır. Fairclough (1995), MSEA'nın önceki çalışmalarında geliştirdiği ESA teorilerinin parçası olduğunu ve medya söyleminin analizi için bir çerçeve oluşturduğunu ifade etmektedir (s. 53).

ESA literatürü çoğunlukla ana akım medya içerikleri, resmî politika belgeleri, eğitim müfredatı gibi kurumlar ve elitler tarafından üretilen söylemleri incelemiş ve göç, İslamofobi, kadın düşmanlığı, siyasi parti liderlerinin söylemlerine odaklanmıştır. Lakin, sosyal medya gibi yeni iletişim teknolojilerinde içerilen söylemsel pratikler en az geleneksel metinler kadar ideolojinin yeniden üretiminde belirleyici olmaktadır. Söylemleri kullanıcı türevli içerikler ile ana akım haber içeriklerini birlikte ele alan çalışmaların az olduğu gözlemlenmektedir. Bugün sosyal medya, ideolojik söylemsel formasyonların önemli bir aracı haline gelmiştir. Dijital söylemsel çevrede ideoloji, fiziksel mekânda olduğu gibi statik değildir ve kontrol mekanizmaları bu mekânın dinamik yapısına bağlı olarak dağınık bir yapıya sahiptir. Sosyal medyanın, geleneksel birden çoka iletişim yapısında yarattığı desantralizasyon, ideolojik söylemsel formasyonları da desantralize etmektedir (Paulussen ve Harder, 2014; KhosraviNik, 2014; 2017; Bouvier ve Machin, 2018; Bouvier, 2019; Umunç, 2019). Bu doğrultuda MSEA'nın, toplumsal alandaki dönüşümlerin medya söylemlerine yansımalarıyla ilgilenmesi dolayısıyla araştırmamız için ideal bir analitik çerçeve sunduğunu düşünüyoruz.

Şekil 1. Medya Söylemlerinin Eleştirel Analizi Çerçevesi (Fairclough, 1995).

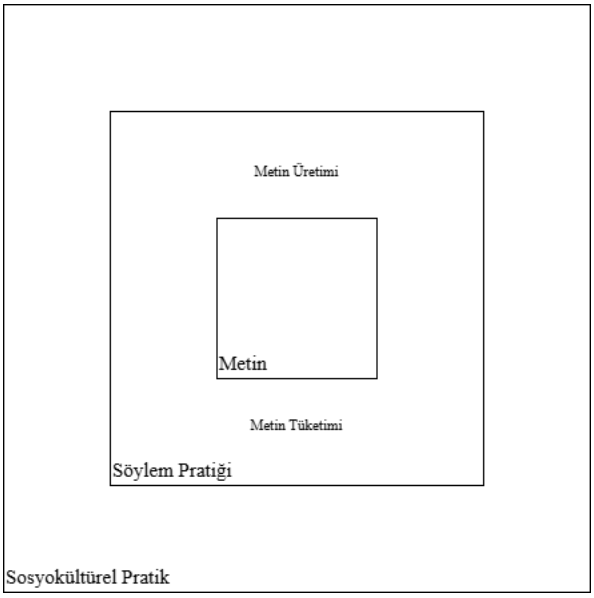

MSEA'nın analiz nesneleri hem iletişim olaylarından (örn. röportaj, reklam, haber metni gibi medya türleri) hem de bu olayların içerildiği sosyal, kültürel veya politik yapıların söylem düzenlerinden (örn. kurumsal medya, sosyal medya) oluşmaktadır. İletişim olayları ile söylem düzenleri birbirlerine içkin olgulardır ve medya söylemlerinin analizi için gerekli olan iki perspektifi imlemektedirler. MSEA, iletişim olayının üç veçhesi olan metin, söylem pratiği ve sosyokültürel pratiklerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin analizini kapsamaktadır. Metinler yazılı, görsel veya sözlü medya çıktılarıdır ve bunlara ilişkin analiz temelde geleneksel dilbilimsel analizden farklı değildir. Söylem pratiği, metinlerin üretim/tüketim süreçlerini ifade eder ve metinler ile toplumsal pratikler arasında aracı işlevi görür; dolayısıyla söylem pratiğinin analizi, dilbilgisel sökümün daha genel söylem düzenleriyle beraber incelendiği yorumsamacı bir metinlerarasılık analizini kapsar. Sosyokültürel pratik ise iletişim olayının dahil olduğu toplumsal ve kültürel süreçlerdir; buraya dönük analiz daha çok ekonomik, kültürel ve politik pratiklerin dikkate alındığı bağlamsal ve tarihsel bir analizdir (Fairclough, 1995, s. 53-74).

Şekil 2. Medya Söylemlerinin Eleştirel Analizi Şeması (Fairclough, 1995)

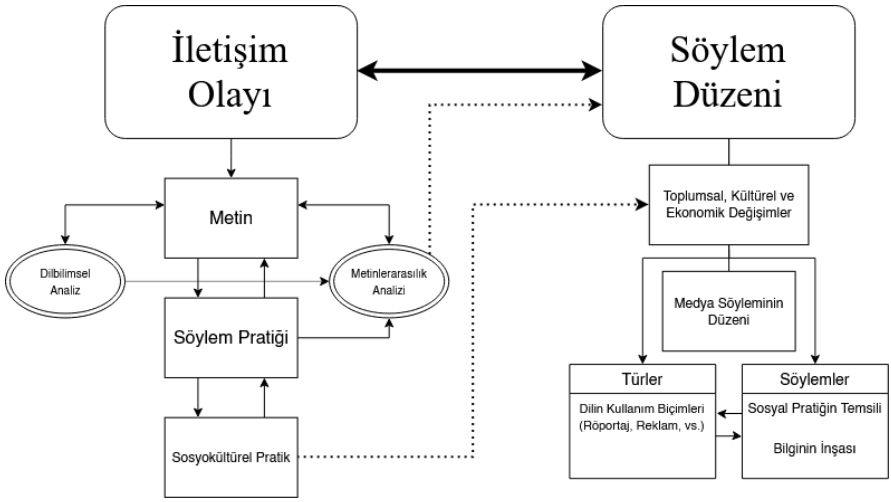

Şekil 3. Araştırma sürecine ilişkin bir akış şeması.

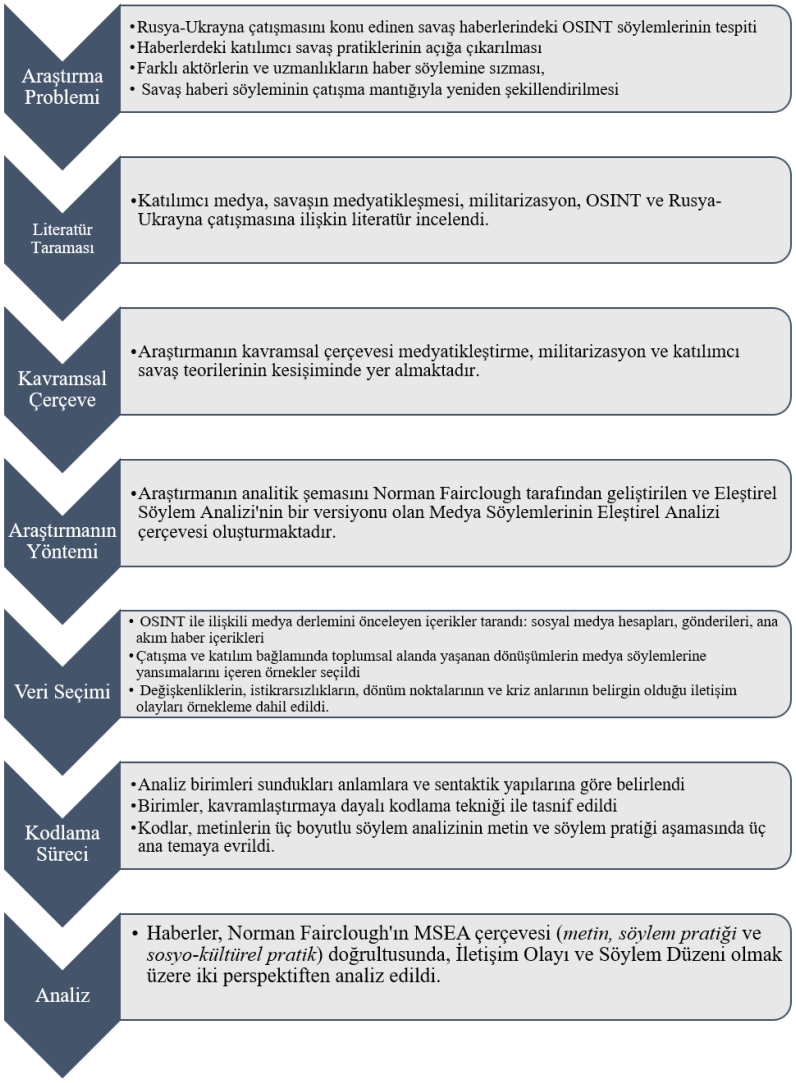

Örneklem, konuya ilişkin anahtar kelimeler ile Google arama operatörleri kullanılarak elde edilmiştir. Bu yöntem, yalnızca ilgili haber içeriklerini indeksleyen güdümlü bir taramaya ve OSINT-ana akım medya içeriklerinin toplanabilmesine imkân sağlamıştır. Örneklem seçiminin ilk aşamasında Fairclough'un az sayıda örnekleme sahip çalışmalar için önerdiği bir dizi veri seçimi stratejisi dikkate alınmış ve konuya ilişkin temsillerin güçlü olduğu metinlerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Fairclough (1992), analiz edilecek metinlerde "kriz anlarının" ve "düğüm

noktalarının" mevcut olması gerektiğini ve bunların metinlerde bir şeylerin ters gittiğine dönük kanıtlar sunduğunu belirtmektedir (s. 230). Fairclough (1995), veri seçiminin sıradan ve bilindik olanın yanı sıra, değişkenlik ve istikrarsızlık alanlarını da yansıtması gerektiğini ifade etmektedir (s. 33). Çalışmanın örneklemini, Fairclough'un işaret ettiği unsurların belirgin bir şekilde gözlemlenebildiğini düşündüğümüz ve farklı söylemlerin bir arada olduğu yedi haber oluşturmaktadır. Çalışmanın evrenini ise OSINT ve savaş durumları/silahlı çatışma konulu bütün çevrimiçi haber içerikleri oluşturmaktadır.

Çalışmada savaşın resmen başladığı gün olan 22 Şubat 2022 ile 31 Aralık 2024 tarihleri arasında Bloomberg, The Economist, Business Insider (BI), Newsweek, New York Times (NYT), CNN ve Forbes tarafından farklı zamanlarda yayımlanan yedi haber analiz edilmiştir. Haberler OSINTtechnical, Intelschizo ve Geoconfirmed kullanıcı adlı X hesapları başta olmak üzere çeşitli OSINT aktörlerine başvurmaktadır. Analiz, aktörlerin savaş haberleriyle olan ilişkisini, hangi türden iletişim olaylarını içerdiğini ve haberlerde ortaya çıkan söylemsel yakınsamanın daha genel söylem düzenleriyle ilişkisini incelemektedir. Çalışma, sosyal medya/yurttaş temelli OSINT, askerî istihbarat ve kurumsal medya söylemlerinin, savaş haberi türü içerisinde nasıl bir araya getirildiklerine odaklanan bir metinlerarasılık analizini kapsamaktadır. Vurgulamak gerekir ki metinlerarasılık analizi, sadece farklı söylemlere ait dilbilgisel unsurların değiş tokuşuyla ilgilenmez, yanı sıra söylem düzenleri arasındaki yapısal etkileşimleri ele alan söylemlerarasılık analizini de içermektedir.

Kodlama süreci tümdengelimli ve tümevarımlı olmak üzere hibrit bir yaklaşımla yürütülmüştür. Genel olarak söylem çalışmalarında ve ESA'da yerleşik olan semantik ve sentaktik bağlamlara sahip terimler ve kavramlar (örn. metafor, uyumlu söylem, yeniden-bağlamsallaştırma, vs.), çalışmanın a priori kodları olarak belirlenmiştir. Bunlarla beraber, seçilen haber metinlerinin incelenmesi sırasında metinlerde yer alan çeşitli söz öbekleri, cümleler ve paragraflar kullanıldıkları bağlamlara ve ifade ettikleri anlamlara göre çeşitli kavramlarla (örn. askerî-teknik söylem, hipotetik OSINT söylemleri, bilgi doğrulama, vs.) tasnif edilmiştir. Bu a posteriori kavramlar, haber metinlerinin -Fairclough'un üçlü ESA çerçevesinin ilk iki aşamasını oluşturan- metin ve söylem pratiği analizi aşamalarında ortaya çıkan sonuca göre makalenin ana temaları olarak sentezlenmiştir. Örneğin, haber metinlerinde yer alan askerî jargona özgü metaforlar (cope cage, maskirovka, vs.), teçhizatlar (HIMARS, T-55, NLAW vs.) ve operasyonel/taktiksel anlatılar bir bütün halinde askerî-teknik söylem başlığı altında kategorize edilmiştir. OSINT yöntemleriyle derlenen silahlı çatışmalara ilişkin verileri ve bu verilerden yola çıkılarak gerçekleştirilen analizleri içeren ifadeler hipotetik OSINT söylemleri başlığı altında sınıflandırılmıştır. Metinlerde hem kurumsal medya (örn. "CNN is unable to verify…However…") hem de OSINT anlatılarında ("Their estimate is based on solid grounds") karşılaştığımız bilgi doğrulama süreçlerine ilişkin negatif ve pozitif söylemler, OSINT aracılı teyit uygulamaları adı altında tasnif edilmiştir.

Eleştirel söylem çalışmalarına ait genel kuramsal izlekler, doğrudan tematik çerçeveler olarak kabul edilmemiştir. Çalışmanın öncül analitik çerçevesi, militarizasyonun daha özel bir biçimini temsil eden bir süreci, yani haber söyleminin kurumsal güvenlik söylemleri ile bu söylemlerle şekillenmiş olan OSINT söylemleri tarafından ele geçirilmesi sürecini ortaya çıkarmak üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla çalışma taraflılık, toplumsal aktörlerin çerçevelenmesi, medya kurumunun ideolojik tutumu gibi daha tanıdık söylem stratejilerini ortaya çıkarmak yerine, birbirinden görece bağımsız ve farklı olan söylem yapılarının (örn. savaş haberi söylemi, OSINT söylemi, think-tank söylemi, kurumsal güvenlik söylemi, ana akım medya söylemi) aynı metindeki varlıklarını, etkileşimlerini, düğüm noktalarını, bağdaşıklıklarını veya kriz anlarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Tablo 1. Örnekleme ilişkin bilgiler

Haber Sitesi	Haber Başlığı	OSINT Uygulayıcısı	Başvuru Biçimi
Bloomberg	"Satellite Images of Russian Tanks Fail to Penetrate Fog of War", 11 Mart 2022, https://archive.is/OOgGR	OSINTtechnical	Dolaylı aktarım; hiperlink mevcut (yalnızca X hesabı); gömülü gönderi yok
The Economist	"Now Russia is fighting to gain territory in the east of Ukraine", 14 Ekim 2023, https://archive.is/rYIOu	OSINTtechnical	Dolaylı aktarım; hiperlink yok; gömülü gönderi yok
Business Insider	"Video shows old Russian tank with a ridiculously tall 'cope cage' defense on top", 2 Ekim 2023, https://archive.md/Mg8nV	OSINTtechnical	Dolaylı ve doğrudan aktarım; hiperlink yok; gömülü gönderi
Newsweek	"Map Shows New Incursion by Kyiv Threatening to Cut Off Russian Supply Line", 17 Ekim 2024, https://archive.md/CVQVA	Intelschizo	Dolaylı ve doğrudan aktarım; hiperlink mevcut; gömülü gönderi
New York Times	"Russians Hit Ukrainian Hospital as Both Sides Step Up Long-Range Strikes", 26 Mayıs 2023, https://archive.is/Tuva9	GeoConfirmed	Dolaylı aktarım; hiperlink mevcut; gömülü gönderi yok

Haber Sitesi	Haber Başlığı	OSINT Uygulayıcısı	Başvuru Biçimi
CNN	"Ukrainians signal fresh progress on southern front amid grinding counteroffensive", 21 Eylül 2023, https://archive.md/10KKS	GeoConfirmed	Dolaylı ve doğrudan aktarım; hiperlink yok; gömülü gönderi yok
Forbes	"Joe Biden Unexpectedly Gifts Rockets To Ukraine. The Last Time This Happened, A Lot Of Russian Helicopters Got Wrecked.", 12 Mart 2024, https://archive.is/cpMVl	GeoConfirmed	Dolaylı ve doğrudan aktarım; hiperlink mevcut; gömülü gönderi yok

Bulgular: Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında OSINT ve Haber Analizi

Haber metinleri ile bu metinlerde başvurulan X gönderileri çok-modlu niteliklere sahiptir ve başlı başına farklı bir söylem düzenine tekabül etmektedir. Haberler farklı tarihlerde gerçekleşmiş çatışma olaylarını aktaran sert haberler olsa da ilgilendikleri konu açısından "Rusya-Ukrayna Savaşı haberleri" olarak sınıflandırılabilir. Ancak tür, tarz ve söylem bağlamında haber metnine özgü tarihsel nitelikleri aşan, değişik tür ve söylemlerin iç içe geçtiği hibrit bir düzen arz ederek daha tanıdık savaş haberlerinden ayrışırlar. Fairclough'un (1995, s. 76) işaret ettiği gibi, bu hibrit düzenin sırıttığı çeşitli düğüm noktaları vardır. Bunlar söylem pratiklerinin hem metinsel hem de semantik olarak uyum ve uyumsuzluklarını açığa vururlar. MSEA, metinlerarasılık analiziyle metinlerdeki hibrit yapının sökümünü ve ardından eleştirel, tarihsel ve bağlamsal yorumunu gerçekleştirir. Bu kapsamda içeriklerin analizi, Fairclough'un (1995) geliştirdiği üç boyutlu söylem analizi çerçevesine dayanarak: İletişim Olayı kısmında metinlerin dilbilgisel analizi ile metinlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimi süreçlerine yoğunlaşan söylem pratiğinin analizini; ardından Söylem Düzeni başlığı altında söylem pratiklerinin toplumsal ve kurumsal süreçlerle ilişkisinin incelendiği sosyokültürel pratiklerin analizini kapsamaktadır.

İletişim Olayı

İncelenen iletişim olayları tür olarak sert haberlerdir. Öte yandan, içerdikleri farklı göstergesel unsurlar bakımından zengin metinlerarasılık özellikleri taşımaktadırlar. Bloomberg, The Economist ve BI tarafından yayımlanan haberler Ukrayna savaşında kullanılan askerî teçhizatlara odaklanmaktadır. Newsweek savaş alanında gerçekleşen olayı bir harita üzerinden değerlendirmektedir. NYT, "Rusların Ukrayna hastanesini vurduğu"nu bildirdiği haberinde görsel hikâye anlatımı tarzını kullanmaktadır. CNN', Ukraynalıların cephede ilerlediğini bildirdiği haberinde savaş durumunu gösteren bir infografik harita kullanmaktadır. Forbes'un ABD hükümetinin Ukrayna ordusuna yaptığı askerî yardımı bildirdiği haberi metin ağırlıklı bir içeriktir. Haberlerin hepsi OSINTtechnical, Intelschizo ve Geoconfirmed başta olmak üzere çeşitli OSINT hesaplarını referans göstermekte veya bu hesapların çatışma analizlerini içeren X gönderilerini haber makalesine taşımaktadır.

Askerî-Teknik Söylemin Haber Diliyle Kaynaşması

Bloomberg, The Economist ve BI farklı tarihlerde gerçekleşen olayları OSINT analizleri doğrultusunda haberleştirmiştir. Ukrayna'da kullanılan askerî teçhizatlara yoğunlaşan haberler, bu alanda uzmanlaşmış OSINT uygulayıcısı olan OSINTTechnical'ın gönderilerine başvurmaktadır. Bloomberg'ün haberinin geleneksel sert haber türünün özelliklerini karşıladığı görülebilmektedir. Haber metninde doğrudan ve dolaylı olmak üzere resmî söylemlere ağırlık verilmektedir. Resmî söylemlerin aktarıldığı dolaylı alıntılarda gündelik söylemlerin katılmadığı, bu açıdan haberin homojen bir yapı oluşturduğunu söylemek mümkündür. Örneğin, "Rus tanklarının uydu görüntüleri savaşın sisini dağıtamıyor" başlığındaki "savaşın sisi" metaforu askerî terminolojiden ödünç alınmıştır. Başlık, bir think-tank kuruluşunda çalışmalar yürüten araştırmacının görüşlerinin dolaylı alıntısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Başlıkta özetlenen durum, metin içinde diğer OSINT ve resmî görüşlerle desteklenmektedir.

Haberlerin basit, anlaşılır ve olay bildiren bir dile sahip olması beklenir. Fakat incelediğimiz örneklerde kullanılan kelime seçimleri, askerî-stratejik söylemleri olduğu gibi haber diline aktarmaktadır. Medyanın resmî görüşleri halk diline çevirme eğiliminin (Hall vd.'den aktaran Fairclough, 1995, s. 71) örneklerde yer almadığını, bilakis strateji, güvenlik, askerî istihbarata ilişkin özel ve teknik kavramların metinlere hâkim olduğunu görmekteyiz. Bu, bir açıdan metinlerin sentaktik inşasının sonucudur. "Söyledi" ya da "bildirdi" anlamına gelen "said" gibi bildirim fiilleri, haber metinlerinde fazlaca kullanılan fiil kipleridir ve doğrudan resmî temsillerin görüşlerini aktarma işlevi görürler. Ancak örneklerdeki metinlerarasılık, metinlerin semantik inşasında açığa çıkmaktadır. Resmî ve OSINT söylemleri ile klasik haber dilinin kaynaştığı hibrit paragraflar, askerî-teknik söylemin okuyucuya haber biçiminde aktarılmasına aracılık etmektedir. Böylelikle haber metni, olayı bildirme yükümlülüğünü aşıp, askerî strateji ve istihbaratla ilişkili bir risk analizine dönüşmektedir. Öte yandan, burada kullanılan fiil kiplerinin söz konusu analizlerin sorumluluğunu haber metninden kaynağa yükleyen

ve metin üreticisinin taraflılığını perdeleyen taktiksel bir işlev gördüğü söylenebilir. Aşağıda metinlerarasılık olgusunun görülebildiği paragraflar sıralanmaktadır:

> "OSINT'in neler yapabildiği konusunda önemli boşluklar var. Örneğin, Ukrayna'nın Rus uçaklarını hava savunmalarının değil de hava kuvvetlerinin düşürdüğü yönündeki iddialarını doğrulayan neredeyse hiçbir somut kanıt yok. Gady'ye göre Rus kayıplarına dair görüntüler arasında, en yeni ekipmanlarına veya seçkin birliklerine ilişkin daha az örnek bulunması da tam tersi bir hikâye anlatabilecek yokluklar olarak öne çıkıyor."[2]
>
> "OSINT'in temel meselesi, savaş zamanında sosyal medyada yer alan hiçbir şeye güvenilemeyeceğidir; ancak birisi bir görüntünün coğrafi konumunu belirlemek için zaman harcadığında, bu doğrulanabilir hâle gelir," dedi @OSINTtechnical hesabının arkasındaki kişi, Twitter platformu üzerinden kendisine ulaşıldıktan sonra telefonla yaptığı açıklamada. Yaptıkları işin hassasiyeti nedeniyle isimlerinin açıklanmamasını istediler."[3] (Bloomberg, 2022)

Metinlerde yer alan ve savaş sahasındaki stratejik kuşatma alanlarını ifade eden "strategic pocket", "cauldron" gibi askerî-teknik söylem çeşitli deyimler ve yaratıcı dilsel öğelerle desteklenmektedir. Kelime seçimleri zaman zaman teknik söylemi yumuşatan, anlaşılır kılmaya çabalayan veya çağdaş sosyal medya diline ayak uyduran gündelik söylemlerden oluşmaktadır.

The Economist'in haberinde yer alan "soaking up punishment" ifadesi, düzanlamsal açıdan bir maddenin sıvıyı emmesi durumunu ifade eden ancak gündelik dilde bir durumun yarattığı etkiden mümkün olduğu kadar çok keyif alma durumunu (örn. güneşlenmek) anlatmak için kullanılan "soaking up" deyimsel fiilinden türetilmekte ve Rusya ordusunun Ukrayna tarafından uzun ve keyifli bir cezalandırmaya maruz kaldığını yaratıcı bir tarzda ortaya koymaktadır.

Bu heterojen dil, BI'ın "Video, tepesine gülünç derecede yüksek bir 'koruma kafesi' yerleştirilmiş eski bir Rus tankını gösteriyor" [4]başlıklı haberinde daha yoğun bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. OSINTTechnical'ın sosyal medya gönderisini haberleştiren BI, sosyal medya/OSINT söylemiyle harmanlanmış askerî-teknik söylemi, haber metninde alaycı ve metaforik kelime seçimleriyle yeniden kurgulamaktadır.

2 "There are critical gaps in what OSINT can do. There's little if any hard evidence, for example, to confirm Ukrainian claims that its air force – rather than air defenses – is shooting down Russian planes. Among the images of Russian losses, there are also fewer examples of its latest equipment or elite forces, absences that could tell a counterpoint story, according to Gady."

3 "The main thing about OSINT is that nothing on wartime social media can be trusted, but once someone spends the time to geolocate an image it becomes verifiable, the person behind @OSINTtechnical said by phone after being contacted through their Twitter platform. They asked not to be identified by name given the sensitivity of their work."

4 Ekim 2023, Business Insider, "Video shows old Russian tank with a ridiculously tall 'cope cage' defense on top" https://archive.md/Mg8nV

Haber, dron saldırılarından korunma amacıyla kullanılan ve "cope cage" olarak ifade edilen bir kafesin monte edildiği Rusya ordusuna ait eski model bir tankın video görüntüsünü paylaşan OSINTTechnical'ın gönderisine başvurmaktadır. "Cope cage" Rusya-Ukrayna çatışması sırasında ortaya çıkan güncel bir askerî argodur. İngilizcede kafes anlamına gelen "cage" sözcüğü ile psikoloji söyleminde "savunma mekanizması"na işaret eden "cope" sözcüğünün birleşiminden meydana gelmekte ve tanklara yerleştirilen kafesleri alaycı dille ifade etmektedir. Farklı söylemlerden alınan sözcükler, silahlı çatışmalar açısından yeniden-bağlamsallaştırılmakta ve haber diline yaratıcı bir biçimde yerleştirilmektedir.

Anonim OSINT Varsayımlarının Söylemsel Meşrulaştırılması

Haberlerin, açık kaynaklı verilerden yola çıkarak çatışma haritaları üreten OSINT hesaplarına başvurduğu gözlemlenebilmektedir. Savaş alanındaki durumlara ilişkin çeşitli uydu görüntüleri veya interaktif haritaların yer aldığı sosyal medya gönderileri, OSINT uygulayıcılarının kişisel gözlemlerini, çıkarımlarını ve hipotezlerini yansıtabilmektedir. Örneğin Newsweek'in "Harita, Kiev'in Rus ikmal hattını kesme tehdidi oluşturan yeni bir saldırısını gösteriyor"[5] başlığını taşıyan haberi, Intelschizo kullanıcı adlı OSINT hesabının gerçekleştirdiği bir analize dayanmaktadır. Newsweek, başlıkta dolaylı olarak aktardığı OSINT hipotezini teyit edecek açık kaynaklı verilere veya resmî kaynaklara metinde yer vermemekte, farklı mekân ve olaylara ilişkin farklı kaynaklardan gelen bilgilerle harmanlamakta ve Intelschizo'nun hipotetik analizini okuyucularına gerçek bir olgu olarak sunmaktadır.

Newsweek'in haberi, içerdiği multimedya unsurlarıyla metinlerarasılık bağlamında zengin ve heterojen bir metin sunmaktadır. İçeriğin göstergesel düzeninde Rusya-Ukrayna savaşına ilişkin çeşitli görseller, haritalar ve gömülü sosyal medya gönderileri yer almaktadır. Haberin ana konusunu oluşturan OSINT varsayımı, Intelschizo'nun 3 binden fazla beğeni ve 200 bin görüntülemeye sahip X gönderisine dayanmaktadır. Gönderiye iliştirilmiş iki adet harita, Rusya-Ukrayna sınır bölgesini ve bu bölgedeki olası çatışma hatlarını göstermektedir. Intelschizo'nun, harita üzerinde tarafların kontrol altında bulundurduğu bölgeleri çeşitli renklerle işaretlediği görülmektedir.

Metindeki cümle yapıları ile kelime seçimlerine bakıldığında, haberin geleneksel sert haber türüne daha yakın olduğu söylenebilir. Yeniden-bağlamsallaştırma ve metafor kullanımları burada yoğun değildir. Yanı sıra, teknik terimler yerine daha anlaşılır, gündelik kelime seçimleri tercih edilmektedir. Bu açıdan metin uyumlu bir sentaktik düzene sahiptir. Ancak semantik açıdan çeşitli uyumsuz noktalara sahip olduğu, haber başlığı ile metnin genelinde yer alan çelişkili düğümlerden tespit edilebilmektedir. Metindeki hipotetik OSINT söylemi hem doğrudan hem de dolaylı alıntılarla aktarılmaktadır. Dolaylı aktarımların OSINT söyleminin muhtevasını bozacak bir şekilde inşa edilmediği, eşdeğerleriyle aktarıldığı gözlemlenebilmektedir.

5 17 Ekim 2024, Newsweek, "Map Shows New Incursion by Kyiv Threatening to Cut Off Russian Supply Line", https://archive.md/CVQVA

> "Açık kaynak istihbarat X hesabı Intelschizo, iddia edilen sınır ihlaline ait bir harita paylaştı ve Ukrayna kuvvetlerinin "sözde Rus sınırını geçerek Zhuravlyovka civarından Belgorod'a yeni bir cephe açtığını" söyledi. "Bu gelişmenin nasıl ilerleyeceğini bekleyip görmemiz gerekecek."
>
> İki aydır süren Ukrayna'nın Rusya'nın Kursk bölgesine yönelik sınır ihlali sırasında gelen bu iddia bağımsız olarak doğrulanmadı ve Newsweek, yorum almak için Ukrayna ve Rusya savunma bakanlıklarıyla iletişime geçti." (Newsweek, 2024).[6]

Metinde yer alan "alleged", "purportedly", "the claim" gibi bilginin doğrulanmadığına işaret eden ifadeler OSINT varsayımının kanıtlanmamış bilgi olduğunu vurgulasa da haber başlığı ve spotta tam tersi bir anlam kurgulamakta ve kesin eylem bildiren cümle yapılarıyla gerçekleşmiş bir olay olarak sunmaktadır. Bu tutumun, okuyucuyu siteye çekme amacıyla sansasyon yaratmak gayesi güttüğü söylenebilir. Başlıkta Ukrayna ordusunun mekânsallaştırma yoluyla nesneleştirildiği ve "Kiev" olarak temsil edildiği görülmektedir. Van Leeuwen'e göre (2003) mekânsallaştırma, aktörlerin, olayın bağlamı içerisinde en yakın ilişkilenme biçimine sahip oldukları mekânlarla özdeşleştirilmesidir (s. 59). Burada Ukrayna ordusu Ukrayna'nın başkenti ile mekânsallaştırılarak, varsayımsal OSINT söylemine resmî ve bürokratik bir bağlam atanmaktadır.

> "Bu durum, Lyptsi sektörünü tutmayı son derece zorlaştıracak çünkü ikmal malzemelerini düz açık tarım arazileri üzerinden getirmek zorunda kalacaklar; bu da Ukrayna'nın Bakhmut'taki Yaşam Yolu'na benzer şekilde birçok aracın çamura saplanıp imha edilmesine yol açacak, …" (Newsweek, 2024).[7]

Intelschizo'nun haber içeriğinde gömülü olan gönderisi içinde yer alan cümle metinde doğrudan alıntı biçiminde sunulmaktadır. Bu, aktarılan olaya ilişkin doğrulanmış bilgiler yerine Intelschizo'nun yorumunu içeren hipotetik bir analizdir ve benzer analitik yorumlar diğer OSINT gönderilerinde de karşımıza çıkmaktadır.

6 "The open-source intelligence X account Intelschizo posted a map of the alleged incursion, saying that Ukrainian forces had "purportedly crossed the Russian border and opened a new axis into Belgorod IVO Zhuravlyovka. We will have to wait and see how this develops. The claim, which comes two months into Ukraine's incursion into Russia's Kursk region, has not been independently confirmed, and Newsweek has contacted the Ukrainian and Russian defense ministries for comment."

7 "It will make holding the Lyptsi sector extremely difficult as they will be forced to bring supplies across flat open farm fields resulting in a lot of vehicles getting stuck and destroyed in the mud similar to Ukraine's Road of Life at Bakhmut," the post added, referring to Ukraine's crucial transport link in the Donetsk region."

OSINT Aracılı Teyit Uygulamalarının Medya Söylemindeki Yeri

Anonim OSINT uygulayıcılarının analizlerinde karşımıza çıkan bir diğer olgu, silahlı çatışmalara ilişkin bilgi doğrulama ve jeolokasyon olarak adlandırılan konum belirleme yöntemlerinin kullanımıdır. Belirsiz sayıda anonim gönüllülerin katkıda bulunduğu GeoConfirmed isimli OSINT topluluğu, açık kaynaklardan elde edilen verilerle olayların konumlarını belirleme ve doğrulamasıyla ön plana çıkmaktadır. Ana akım medya kuruluşlarının Rusya-Ukrayna çatışması başta olmak üzere dünya genelinde gerçekleşen savaşlara dair yayımladıkları haberlerinde GeoConfirmed'e başvurduğu gözlemlenebilmektedir. GeoConfirmed, çatışma ortamlarından gelen ve sosyal medyada paylaşılan video ve fotoğrafları incelemekte, açık kaynaklı/ticari uydu görüntüleme araçlarıyla olayların konumlarını tespit ederek analiz etmekte ve sosyal medya hesaplarından paylaşmaktadır.

Bu kısımda GeoConfirmed'ün X gönderilerine başvuru yapan ve Ukrayna'daki çatışma olaylarıyla ilgili farklı tarihlerde NYT, CNN ve Forbes tarafından yayımlanmış olan üç haber içeriği incelenmektedir. Önceki örneklerde olduğu gibi bu haberler de zengin metinlerarasılık özelliklerini taşımaktadır. Bildirilen olayların bağlamlarına göre çeşitli görseller yer almaktadır. Cümle yapıları ve kelime seçimleri metinlerin uyumlu söylemle inşa edildiğini göstermektedir. Haberlerde sunulan savaş durumları, doğrudan veya dolaylı alıntılar, metaforik olmayan cümle yapıları ve görseller resmî askerî söylemle uyumlu bir biçimde aktarılmaktadır. NYT ve CNN'den farklı olarak Forbes, ağırlıkla savaş sahasında kullanılan silahların özelliklerine yer vermektedir.

Bilgi doğrulama uygulamalarının haberlerde yer alması yeni bir olgu değildir. Ancak silahlı çatışma olaylarının doğrulanması konusunda OSINT değerlendirmelerinin ana akım medya içeriklerinde yer edinmeye başlaması, medya söylemine yeni bir boyut kazandırmaktadır. Gazetecilikte yaygın bir uygulama olan doğruluk kontrolü gittikçe yurttaş temelli bir uygulamaya evrilmektedir. Çatışmaların anonim OSINT hesaplarınca teyidi, doğruluk kontrolü süreçlerinin hipotetik OSINT analizleriyle kaynaşmasına yol açabilmektedir. Bu bakımdan, çatışmaya ilişkin medya söylemleri de hem sentaktik hem de semantik açıdan etkilenmektedir.

> "CNN, her iki tarafın savaş alanı raporlarını doğrulayamıyor. Ancak, mevcut videoların açık kaynak analizleri, bazı Ukrayna birliklerinin Verbove köyü yakınlarındaki önemli bir Rus savunma hattını geçtiğini gösteriyor." [8](CNN, 2023).

CNN'in bu pasajında tarafların savaş alanında ne durumda olduklarını ve hangi tarafın üstünlük kurduğunu doğrulayamadığını ifade etmektedir. Ancak aynı pasaj içinde ve başlıkta bu ifadeyle çelişen cümleler yer almaktadır. Resmî açıkla-

8 "CNN is unable to verify the battlefield reports of either side. However, open-source analysis of available video suggests that some Ukrainian units have crossed through an important line of Russian defenses near the village of Verbove."

maları dolaylı ve doğrudan alıntılarla sunduktan sonra açıklamaların doğrulanamadığını ifade etmektedir. Buna karşın açık kaynak analizlerinin olayı doğruladığını bildirmektedir.

> "Cuma günü, cepheden yaklaşık 60 mil uzaklıktaki Rus işgali altındaki güney şehri Berdyansk'ta bu hafta ikinci kez patlamalar olduğu bildirildi. Ukrayna'nın güneyindeki Rus işgal yetkilisi Vladimir Rogov, gece boyunca Berdyansk'ta birkaç şiddetli patlama duyulduğunu ve Rus hava savunmasının Ukrayna saldırısını engellediğini söyledi. Ancak bu iddia doğrulanamadı.
>
> Ukrayna ordusu Berdyansk hakkında özel olarak yorum yapmadı, ancak hava kuvvetlerinin "düşman insan gücü ve ekipman kümelerini hedef alan beş saldırı gerçekleştirdiğini" söyledi. Ukrayna'daki savaş alanı hareketlerini yakından takip eden birkaç gönüllü gruptan biri olan GeoConfirmed, Twitter'da büyük bir yangını gösteren görüntüler yayınladı ve Berdyansk'ta patlama sesleri kaydedildiğini söyledi, ancak neyin vurulduğu belli değildi."[9] (The New York Times, 2023).

NYT, nispeten daha şüpheci bir söylem geliştirmektedir. Ancak CNN'in başvurduğu benzer aktör grubuna, yani resmî ve OSINT kaynaklarına birlikte başvurduğu gözlemlenebilmektedir. Haber, Ukrayna'daki bir bombardıman olayına dair resmî açıklamaların yanı sıra bütünüyle doğrulanmış bir bilgi olmamasına rağmen GeoConfirmed'ün analizine de yer vermektedir.

> "Eskiden Twitter olarak bilinen sosyal medya sitesinde bir açık kaynaklı istihbarat uzmanı olan GeoConfirmed'ün ticari uydu görüntülerine dayanan analizine göre, binlerce mühimmatı ve 21 helikopteri imha etti veya ağır hasar verdi. GeoConfirmed, "Bu, savaşın başlangıcından bu yana Rus hava kuvvetlerine indirilen en büyük darbe olabilir" yorumunda bulundu.
>
> Ukrayna analiz ekibi Frontelligence Insight tarafından yapılan ikinci bir analiz, GeoConfirmed'ın değerlendirmesiyle uyumluydu. Frontelligence, "Onların tahmini sağlam temellere dayanıyor" dedi."[10] (Forbes, 2024).

9 "On Friday, explosions were reported over the Russian-occupied southern city of Berdyansk, about 60 miles from the front, for the second time this week. Vladimir Rogov, a Russian occupation official in southern Ukraine, said that several loud explosions had echoed across Berdyansk overnight and that Russian air defenses thwarted a Ukrainian attack, a claim that could not be confirmed. The Ukrainian military did not comment on Berdyansk specifically but said its air force had "delivered five strikes targeting enemy manpower and equipment clusters." GeoConfirmed, one of several volunteer groups that closely track battlefield movements in Ukraine, posted images on Twitter showing a large fire and said impacts had been recorded in Berdyansk, though it was unclear what was hit."

10 "The thousands of submunitions destroyed or badly damaged 21 helicopters, according to an analysis of commercial satellite imagery by GeoConfirmed, an open-source intelligence practitioner on the social-media site formerly known as Twitter. "This is probably the biggest blow to the Russian air force since the beginning of the war," GeoConfirmed commented. A second analysis, by Ukrainian analysis team Frontelligence Insight, aligned with GeoConfirmed's assess-

Forbes, askerî ekipmanları ele aldığı haberinde GeoConfirmed'ün sosyal medya gönderisine yer vermektedir. Gönderide Rusya ordusuna ait savaş helikopterlerinin ATACMS adı verilen füzelerle imha edildiği ifade edilmektedir. Gönderide yer alan jeolokasyon analizi, helikopterlerin hasar aldığını gösteren yüksek çözünürlüklü ticari uydu görüntülerini ve çeşitli değerlendirmeleri içermektedir. Bağımsız veya resmî kaynaklara yer verilmediği, OSINT hesapları tarafından paylaşılan uydu görüntülerinin ve bu görüntüler üzerinden gerçekleştirdikleri analizlerin Forbes tarafından doğrulanmış bilgi olarak sunulduğu görülmektedir.

Söylem Düzeni

Haberler resmî, gündelik, kamusal ve teknik söylemleri içermeleri bakımından hibrit bir söylem düzenine tekabül etmektedir. Farklı söylemsel pratikler arasındaki ilişkiler yalnızca söylem düzenindeki metinsel kaynaşmalarla sınırlı değildir. Söylem düzeni, toplumsal ilişkiler ile hayatın ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarındaki dönüşümleriyle ilgilenmektedir. Bu kısımda, yukarıda incelenen iletişim olaylarının söylem düzeni ile sosyokültürel pratikler bağlamında ne ifade ettiği ortaya konulacaktır.

Fairclough (1995), medya metinlerinin toplumsal dönüşümlerin "hassas barometreleri" olduğunu ve bunların çelişkilerini yansıttıklarını söylemektedir (s. 60). Değişimlerin boyutu, metinlerin söylemsel çeşitliliklerinde ortaya çıkmaktadır. Medya metinlerinde sosyokültürel pratiklerin akışkan olduğu durumlarda heterojen, durağan olduğu durumlarda ise geleneksel söylem pratikleri yer bulmaktadır. İncelediğimiz metinler tür açısından geleneksel bir söylem pratiğinin özelliklerini karşılasa da farklı toplumsal alan ve uzmanlıkların söylemlerinden etkilenmektedir. Güvenlik ve askerî istihbarata ait söylemler, çevrimiçi savaş haberi söylemini yalnızca terminolojik ve kavramsal sızmalarla değil mantık düzleminde de şekillendirmektedir.

Yukarıdaki örnekler, medya metinlerinin toplumsal değişimleri yansıttığına ilişkin perspektifi doğrular niteliktedir: savaş durumlarının toplumsallaştığını veya toplumsalın savaş durumlarında uzmanlaşmış olduğunu yansıtmaktadır. Bu durum toplumun genel militarizasyonunun medya söylemindeki yansımasıdır. Yanı sıra çift yönlüdür: toplumsal pratiklerde de medya metinlerinin söylemsel pratikleriyle karşılaşırız. İncelediğimiz örneklerde askerî-teknik söylemin haber söyleminde fazlaca yer aldığını ve OSINT hesaplarının bu özel söylemi kamusal söyleme, yani haber diline taşıyan önemli aktörler olduğunu gördük. Buradaki kritik düğümlerden birisi, özel söylemin yine bir kamusal alanda, yani sosyal medyada üretilip dağıtılmasıdır. Söylemlerin tüketildiği mekân ise siber uzamın yanı sıra fiziksel uzamdır. Sosyal medyanın katılımcı yapısı, savaşla ilişkili medya metinlerindeki heterojen söylemin inşasındaki en önemli unsurdur. Dolayısıyla, incelediğimiz medya metinlerinin sosyokültürel bağlamı, katılımcılık ve askerîleştirme süreçlerinin kesişiminde yer almaktadır.

ment. "Their estimate is based on solid grounds," Frontelligence stated."

Askerî-teknik söylemin haber söylemiyle kaynaşması, hibrit ve katılımcı savaş durumlarının medya söylemine yansımasıdır. Yani, çatışma ve uzlaşma, güvenlik, strateji veya istihbarata ilişkin büyük toplumsal değişimler, medya söylemini şekillendirmektedir. Günümüzün çatışma biçimlerinin öne çıkan karakteristiği, politik şiddet pratiklerinin gittikçe uzmanlık alanlarının dışına taşmasıyla ilintilidir. OSINT pratiklerinden beslenen medya söylemi, geleneksel gazeteciliğin temel prensiplerini ve olay bildirimini aşan, yorumlayıcı ve analitik bir söylemdir. Medya söyleminde bu türden bir paradigmatik kayma tarafgir bir tutuma delalet etmektedir. Örneğin, Bloomberg'ün ticari uydu görüntülerinin Ukrayna'daki savaşın sisini dağıtamıyor olmasına ilişkin geliştirdiği söylem, taraflı think-tank araştırmacılarının, OSINT uygulayıcılarının veya askerî uzmanların kaygısını yansıtmaktadır.

Medya söyleminde askerî stratejiler ile gazetecilik prensipleri arasında gerçekleşen yakınsama hali, kurumsal medyanın yapısal olarak devletlerin güvenlik stratejilerine bağlı olma durumundan fazlasına işaret etmektedir. Farklı toplumsal ilişkilenme biçimlerine sahip olan aktörlerin özgül söylemsel pratiklerinin bütünleşmesi söz konusudur. Bu yakınsak söylem pratiği, medyanın hibrit söylem pratiğinin temelini oluşturmaktadır ve nihayetinde hem fiziksel silahlı politik şiddeti hem de küresel militarizasyon sürecini gittikçe daha çok sivil alanlara yaymakta ve savaş mantığının toplumsal bir norm haline getirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Savaşlarla ilgilenen çağdaş medya kurumlarının, geleneksel medyanın propaganda ve çerçeveleme pratiklerinden farklı bir söylem stratejisi izlediklerini, daha teknik ve analitik bir perspektife sahip olduklarını görüyoruz. Anglo-Amerikan ana akım medyasının Vietnam ve Körfez Savaşlarındaki tutumu, çoğunlukla emperyalist silahlı şiddeti meşrulaştırma ve savaş karşıtlarını düşmanlaştırma pratikleri üzerine kuruluydu (Fairclough, 1995; Reese, 2004; Herman ve Chomsky, 2012). Bu türden bir söylem pratiği, kamuoyunu bilişsel düzeyde askerî seçenek lehine etkileyen ve politik destek devşirmeyi amaçlayan bir uygulamadır. Fakat incelediğimiz haberlerde savaş olayları, duygusal ve kışkırtıcı söylemlerden ziyade rasyonel, enformasyonel ve teknik söylemlerle aktarılmaktadır. Bu noktada karşımıza, geleneksel medyanın gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma gibi klasik pratikler yerine, doğrudan savaş durumlarıyla müzakere eden ve hatta fiziksel çatışmaları yönlendirme gayesi taşıyan bir medya söylemi çıkmaktadır.

Egemen güçlerin kurumsal medya aracılı rıza üretiminin hedefi değişmese bile çok boyutlu bir hal almaktadır. Çatışmalara dair hipotetik, analitik ve operasyonel söylemlerin haber diline sızması, savaş mantığının kamusal alanda ve pratiklerde norm haline getirilişinde bir manivela işlevi görür. Bunun önemli nedenlerinden birisi, toplumsal yapıda gerçekleşmekte olan ve askerî-endüstrinin temel itici güç olduğu tekno-sosyal dönüşümdür. Aynı zamanda farklı uzmanlıklar arasındaki sınırların bulanıklaşmasının sonucudur.

Newsweek'in haberi güvenlik bürokrasisi, kurumsal medya ve yurttaş katılımının dahil olduğu söylemsel bütünleşmeye net bir örnek sunmaktadır. Kurumsal bir titre sahip olmayan ancak yine de bir savaş durumuna analitik yorum getiren Intelschizo'nun, resmî kaynaklarla aynı söylem düzeninde yer bulması, bu durumun somut bir çıktısıdır.

Askerî-teknik söylemin savaş haberi söylemine sızmasının bir başka göstergesi de ticari/açık kaynaklı uydu görüntüleri ile harita grafikleridir. Haritaların savaş haberlerinde kullanımı yeni bir uygulama olmasa da günümüzde daha etkileşimli ve gerçek-zamanlı bir hal almaktadır. OSINT uygulayıcıları açık kaynaklardan elde ettiği görüntüler aracılığıyla savaş alanındaki kontrol durumunu haritalar üzerinde aktarmaktadır. Fakat bunlar, içerdikleri kritik veriler açısından genel bilgilendirme amacı taşıyan grafiklerden ayrışırlar. Harita, normalde haber içeriğindeki görsel düzenin destekleyici bir unsuruyken, OSINT söyleminden etkilenmiş olan ana akım medya içeriğinde baskın bir unsura dönüşmektedir. Dolayısıyla yalnızca estetik dokunuşla sınırlı kalmamakta, savaş haberi söylemini askerî istihbaratın görsel söylemiyle kaynaştırmaktadır.

Karşımıza çıkan bir başka problem, savaş zamanlarında bilgi doğrulama uygulamalarının manipülasyonudur. Kriz anlarında sosyal medya gibi kamusal alanlarda ortaya çıkan bilgi düzensizlikleriyle mücadele etmek amacıyla çeşitli doğrulama yöntemleri ve araçları sürekli geliştirilmekte ve kullanılmaktadır. Devletler ve devlet dışı aktörler, kendi hedef ve planları doğrultusunda bilgi düzensizliklerine karşı önlemler almaktadır. Ancak savaş gibi kontrolü zor ve olağanüstü zamanlarda bilgi düzensizlikleriyle mücadele hasımlar arasındaki rekabetin bir parçasına dönüşebilmektedir. Özellikle enformasyon ve bilişsel savaş pratikleri bağlamında düşünüldüğünde, savaşın sisinin bilgi alanlarını da kapladığı söylenebilir. Bu açıdan OSINT aracılı teyit söylemi, insan hakları ihlalleri ve savaş suçlarının açığa çıkarılması gibi olumlu pratiklerin yanında, medya söyleminde gerçekleşen militarizasyon sürecinde bir katalizör işlevi de görebilmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bilginin üretimi, dağıtımı ve tüketimi noktasında kendine özgü uygulama tarz ve araçlarına sahip olan OSINT siber güvenlik, gazetecilik, finans ve hukuk gibi pek çok alanda karşımıza çıksa da son yıllarda savaşlara ilişkin bilgi toplama pratikleriyle ön plana çıkmaktadır. Çalışmamız, katılımcı bir boyuta sahip olan bu alanın özel bir biçimine, savaş takibi gerçekleştiren anonim OSINT uygulamaları ile bunların medya söylemindeki konumunu incelemekte ve söylem pratiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda popüler ana akım medya kurumlarının Rusya-Ukrayna çatışmasıyla ilgili haberlerindeki OSINT söylemleri analiz edilmiştir. Çalışmamız, kurumsal güvenlik mantalitesiyle biçimlenmiş olan OSINT'in medya söylemini askerî mantıkla yeniden şekillendirdiğine dönük ön kabulle yola çıkmış olsa da örneklemin sayıca az olması bu tezi sınırlı bir çerçevede ortaya koymaktadır. Analiz yedi haber metni ve üç OSINT uygulayıcısını kapsamakla bir-

likte Rusya-Ukrayna çatışmasının yalnızca belirli bir dilimine yoğunlaşmaktadır. Bu bakımdan bulgulardan çıkarsanan sonuçların bütün savaş haberlerine, bütün savaş durumlarına ve yurttaşın politik süreçlere katılımı olgusuna genellenebilirliği sınırlılık teşkil etmektedir. Medya söylemleri ile etkileşime giren yeni toplumsal fenomenlerin açığa çıkarılması için gerekli olan derinlemesine nitel analizlere, etkinin boyutlarını belirlemek açısından nicel analiz yöntemlerinin eşlik etmesi gerektiğini belirtmemiz gerekir.

Yine de Fairclough'un MSEA için geliştirdiği analitik çerçeve, savaş ve medya ilişkisi bağlamında yeni toplumsal olguları, aktörler arasındaki karmaşık ilişkileri, hibrit söylem pratiklerinin özel biçimlerini tespit etmek için güçlü bir metodolojik temel sağlamakta ve medya söylemlerinin eleştirel teorisi bağlamında aktüel koşulların teşhisi ve analizi için uygun bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve, daha matematiksel sonuçlar bekleyenler için sorunlu bir yöntem olarak görülebilmektedir. Ancak ESA, frekans analizi gibi metni sayısal veriye indirgeyen tekniklerin uygulanmasından ziyade tarihsel, diyalektik, ilişkisel bilgiyi hesaba katan eleştirel ve yorumlayıcı bir yöntemdir. Nitekim Fairclough, -somut metinsel unsurları tespit eden betimleyici analizi içermesi koşuluyla- analiz için kesin adımlar belirlememekte, üç boyutlu söylem çerçevesini hiyerarşik bir analitik şema biçiminde kurgulamamakta (1992, s. 231) ve "analistin yargısı ve deneyimini" yöntemin bir parçası olarak kabul etmektedir (1995, s. 77).

İncelediğimiz örneklerde gazetecilik, güvenlik aygıtları, açık kaynak araştırmaları ve katılımcı sosyal medya arasındaki söylemsel yakınsamanın izleklerini gördük. Ancak bunun medya söylemiyle sınırlı kalmadığı, çeşitli kurumsal işleyiş ve mekanizmalarla inşa edildiği resmî politika belgelerinde, think tank merkezli güvenlik çalışmalarında, güvenlik aygıtlarının eğitim-uygulama prosedürlerinde görülebilmektedir. Siber uzamda gerçekleşen savaş-katılımcı medya-gazetecilik bütünleşmesi, yalnızca özgül terimlerin ve kavramların değiş tokuşuyla sınırlı değildir. 2010'lardan beri deneyimlediğimiz büyük çatışmalarda bu durumun kinetik sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Askerî istihbarata ait söylemler zorunlu olarak fiziksel durumlardan beslenmektedir ve savaş alanındaki sıcak çatışma halleri dikkate alındığında, askerî durumlara ilişkin söylemler ve pratikler arasında tümleşik bir ilişkinin mevcut olduğu görülür. Bu hibrit söylemin, sosyal medyadaki katılımcı ve gerçek-zamanlı savaş bildirimi söylemlerinden besleniyor olması, doğal olarak gazeteciliği askerîleştirmekte ve çatışma sürecinin bir parçasına dönüştürmektedir.

Günümüzün kurumsal medya ve savaş ilişkisinin ayırt edici yönü, katılımcı bir söylem stratejisine sahip olmasıdır. Medya teknolojilerinin sağladığı imkânlar çatışmalara ilişkin bilgi süreçlerini aşırı ölçüde hızlandırmıştır. Bu, medya söylemindeki çatışmalara dair çözümleyici dilin ortaya çıkmasındaki önemli etkenlerden birisi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca uzman olmayan aktörlerin ve yurttaşların bilgi üretimi süreçlerine katılmasına da ön ayak olmuştur. OSINT'in kurumsal güvenlik politikalarının işleyiş tarz ve yöntemlerinden beslenmesi, medya söylemindeki çağdaş militarizasyon sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda, geleneksel/

kurumsal medyanın temel düsturlardan biri olan ve savaş durumlarını meşru bir zemine oturtmak adına muhalefetin kriminalize edildiği bir çerçeveleme pratiğiyle birlikte bireysel ve kolektif düzeylerde kapsayıcı ve katılımcı bir militarizasyon süreci gerçekleşmektedir.

Savaş haberlerinde askerî terminolojiye özgü terimlerin kullanımı görece olağandır. Fakat çatışmalara dönük açık kaynak analizleri doğrulanabilirlik, tarafsızlık, hesap verebilirlik, etik sorumluluk ve güvenlik gibi kritik ölçütler açısından önemli eksiklikler içermektedir. OSINT uygulamalarının, kurumsal medyaların söylem düzenine entegrasyonu temel gazetecilik prensipleri bakımından çeşitli tezatlıklar ortaya çıkarabilmektedir. Bu analizler, olay bildirimini aşmaları, aşırı teknik bir bağlama indirgenmeleri ve yanlı yorumlar içermeleri açısından sorunludurlar. OSINT çözümlemeleri çoğunlukla savaş alanında yaşanan olaylara ve olayların aktörlerine ilişkin ön kabullerle gerçekleşmektedir ve tarafların silahlı çatışmalarda nasıl galip gelebileceğine/yenilgiye uğratılabileceğine dönük çıkarımlar içermektedir. Dolayısıyla kurumsal medya söylemi, halihazırda militarize olmuş OSINT söylemini savaş haberi söylemine dahil ettiği oranda askerîleşmektedir.

Rusya-Ukrayna çatışması, savaş durumları bağlamında farklı kültürel, politik ve ekonomik pratiklerin ve yapıların iç içe geçtiği bir deneyimdir. OSINT'in rolü, yurttaşların hassas bilgileri toplama ve yayma pratiklerine katılımının, kurumsal güvenlik aygıtları için bir başka istihbarat disiplini olarak işlev görmesiyle ön plana çıkmaktadır. Bu, güvenlik bürokrasisinin açık kaynaklı bilgi toplama süreçlerini katılımcı bir istihbarat girişimine dönüştürme çabasının bir sonucudur. Güvenlik aygıtları bu bütünleşmeyi, belirli politik çıkarlara ve hedeflere hizmet edecek şekilde kurumsallaştırmaktadır. Nihayetinde, bilginin silaha dönüştürüldüğü istihbarat süreçlerine entegre edilen bir "yurttaş istihbaratı" disiplini, medya söylemi başta olmak üzere pek çok bilişsel alanı etki altına almaktadır.

Gazeteciliğin militarizasyonunu dünyanın genel militarizasyonuyla birlikte düşünmek gerekir. Politika süreçlerinde askerî mantığın hâkim olduğu bir dönemde, halihazırda bütünleşme halinde olan farklı uzmanlıkların militarize olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda gazeteciliğin katılımcı bir pratik olan OSINT uygulamaları aracılığıyla militarizasyonunun iki boyuta sahip olduğunu ortaya koyuyoruz. Birinci boyut, profesyonel alanı ilgilendirmektedir ve askerî istihbarat, güvenlik/strateji söylemleriyle biçimlenmiş olan OSINT söylemlerinin savaş haberi söylemine sızması ve askerî mantığın haber bildirimini ele geçirmesidir. İkinci boyut ise profesyonel olmayan alana ilişkindir: savaş ve çatışmalara odaklanan açık ve kitle kaynaklı gazeteciliğin, OSINT söylemleri aracılığıyla yeniden dizayn edilmesi ve yurttaş gazeteciliğinin resmî aktörlerin güvenlik stratejilerine iliştirilecek şekilde paradigmatik bir sapma yaşamasıdır. Gazetecilik, savaş ve katılımcı OSINT pratikleri arasındaki yöndeşen ilişkiyi siber-iliştirilmiş yurttaş gazeteciliği olarak formüle etmek yanlış olmayacaktır. Yani, geleneksel iliştirilmiş gazeteciliğin esaslarını muhafaza eden, çeşitli teknolojilerle donatılı katılımcı bir gazetecilik bugün medya söyleminde kendine yer bulmaktadır.

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Veri Kullanılabilirliği Beyanı

Çalışmada analiz edilen haber içeriklerine, verinin dijital kalıcılığını ve tam metin erişilebilirliğini sağlayan archive.today kütüphanesindeki mevcut arşiv kayıtları üzerinden erişilmiştir. İlgili bağlantılar, orijinal kaynaklardaki olası içerik değişimlerinden veya erişim kısıtlamalarından etkilenmemek adına metin içinde açık URL formatında sunulmuştur. Güvenlik filtreleri nedeniyle belge üzerinden doğrudan açılmayan bağlantılara, ilgili adreslerin kopyalanıp internet tarayıcısına yapıştırılması yoluyla sorunsuz bir şekilde erişilebilmektedir.

Etik Kurul Onay Bilgisi

Etik kurul iznine gerek yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Katkı oranı birinci yazar için %50, sorumlu yazar için %50 olarak belirtilmiştir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Çalışma herhangi bir destek almamıştır. Teşekkür edilecek bir kurum veya kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Yazarlar, bu makalenin hazırlanması sırasında çeviri yapmak amacıyla ChatGPT, DeepL ve ClaudeAI yapay zekâ araçları kullanmıştır. Yazarlar içeriği dikkatlice gözden geçirip düzenlemiş ve makalenin içeriği konusunda tüm sorumluluğu üstlenmiştir.

Kaynakça

Adams, P. (15 Mart 2021). Bellingcat - an intelligence agency for the people. ABC Listen. Erişim 15 Mart 2025, https://www.abc.net.au/listen/programs/latenightlive/bellingcat---an-intelligence-agency-for-the-people/13248126.

Ashdown, N. (2022). Public open source analysis and intelligence: Practice, terminology, and ethical considerations. Stanley Center for Peace and Security. https://stanleycenter.org/publications/public-open-source-analysis-intelligence/.

Asmolov, G. (2022). The transformation of participatory warfare: The role of narratives in connective mobilization in the Russia–Ukraine war. Digital War, 3(1-3), 25–37. https://doi.org/10.1057/s42984-022-00054-5.

Bartnicki, A. R., Kużelewska, E., & Ożóg, M. (2023). Information and information technologies in the 2022 Russian-Ukrainian war. A. Turska-Kawa, A. Kasińska-Metryka, & K. Pałka-Suchojad (Ed.), War in Ukraine: Media and emotions içinde. Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-37608-5_3.

Baysha, O. (2024). War, peace, and populist discourse in Ukraine. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003379164.

Bean, H. (2011). No more secrets: Open source information and the reshaping of U.S. intelligence. Praeger. https://doi.org/10.5040/9798400691799.

Belghith, Y., Venkatagiri, S., & Luther, K. (27-29 Nisan 2022). Compete, collaborate, investigate: Exploring the social structures of open source intelligence investigations [Bildiri]. CHI Conference on Human Factors in Computing Systems. https://doi.org/10.1145/3491102.3517526.

Bloomberg. (11 Mart 2022). Satellite images of Russian tanks fail to penetrate fog of war. Bloomberg. Erişim 4 Nisan 2025, https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-11/satellite-images-of-russian-tanks-fail-to-penetrate-fog-of-war.

Blumenthal, M. (20 Şubat 2021). Reuters, BBC, and Bellingcat participated in covert UK foreign office-funded programs to 'weaken Russia,' leaked docs reveal. The Grayzone. Erişim 15 Mart 2025, http://thegrayzone.com/2021/02/20/reuters-bbc-uk-foreign-office-russian-media/.

Boichak, O. (2017). Battlefront volunteers: Mapping and deconstructing civilian resilience networks in Ukraine. Proceedings of the 8th International Conference on Social Media & Society, 1–10. https://doi.org/10.1145/3097286.3097289.

Boichak, O., & Hoskins, A. (2022). My war: Participation in warfare. Digital War, 3(1-3), 1–8. https://doi.org/10.1057/s42984-022-00060-7.

Bouvier, G. (2019). How journalists source trending social media feeds: A critical discourse perspective on Twitter. Journalism Studies, 20(2), 212–231. https://doi.org/10.1080/1461670X.2017.1365618.

Bouvier, G., & Machin, D. (2018). Critical discourse analysis and the challenges and opportunities of social media. Review of Communication, 18(3), 178–192. https://doi.org/10.1080/15358593.2018.1479881.

Bräuchler, B., & Budka, P. (2020). Anthropological perspectives on theorising media and conflict. B. Bräuchler & P. Budka (Ed.), Theorising media and conflict içinde. Berghahn Books.

Burke, P. (2022, 15 Kasım). The issues in the collection, verification and actionability of citizen-derived and crowdsourced intelligence during the Russian invasion of Ukraine, 2022. Strategic Panorama, 94–103. https://doi.org/10.53679/2616-9460.specialissue.2022.09.

Business Insider. (2 Ekim 2023). Video shows old Russian tank with a ridiculously tall 'cope cage' defense on top. Business Insider. Erişim 1 Mayıs 2025, htt-

ps://www.businessinsider.com/video-shows-russia-tank-topped-with-ridiculously-tall-cage-2023-10.

Carpentier, Nico. 2007. "Theoretical frameworks for participatory media". Media Technologies and Democracy in an Enlarged Europe: The Intellectual Work of the 2007 European Media and Communication Doctoral Summer School içinde, editörler Nico Carpentier, Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Kaarle Nordenstreng, Maren Hartmann, Peeter Vihalemm, Bart Cammaerts, Hannu Nieminen. The Researching and Teaching Communication Series. Tartu: Tartu University Press.

Castells, M. (2009). Communication power. Oxford University Press.

Charlton, T., Mayer, A.-T., & Ohme, J. (2024). A common effort: New divisions of labor between journalism and OSINT communities on digital platforms. The International Journal of Press/Politics. https://doi.org/10.1177/19401612241271230.

CNN. (21 Eylül 2023). Ukrainians signal fresh progress on southern front amid grinding counteroffensive. CNN. Erişim 5 Nisan 2025, https://edition.cnn.com/2023/09/21/europe/ukraine-counteroffensive-fresh-progress-intl.

Cochrane, J. (2022). Citizen OSINT analysts: Motivations of open-source intelligence volunteers [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Södertörn University. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1670900/FULLTEXT02.

Cottle, S. (2006). Mediatized conflict: Developments in media and conflict studies. Open University Press.

Crilley, R. (2016). Like and share forces: Making sense of military social media sites. C. Hamilton & L. J. Shepherd (Ed.), Understanding popular culture and world politics in the digital age içinde. Routledge.

Cronin, A. K. (2006). Cyber-mobilization: The new 'levée en masse'. The US Army War College Quarterly: Parameters, 36(2). https://doi.org/10.55540/0031-1723.2304.

Croxton, W. (23 Şubat 2020). How Bellingcat tracked a Russian missile system in Ukraine. CBS News. Erişim 15 Mart 2025, https://www.cbsnews.com/news/how-bellingcat-tracked-a-russian-missile-system-in-ukraine-60-minutes-2020-02-23/.

Der Derian, J. (2009). Virtuous war: Mapping the military-industrial-media-entertainment network (2. bs.). Routledge.

Deuze, M. (2004). What is multimedia journalism? Journalism Studies, 5(2), 139–152. https://doi.org/10.1080/1461670042000211131.

Deuze, M. (2008). Corporate appropriation of participatory culture. N. Carpentier & B. De Cleen (Ed.), Participation and media production: Critical reflections on content creation içinde. Cambridge Scholars Publishers.

Fairclough, Norman. 1992. Discourse and Social Change. Cambridge: Polity.

Fairclough, N. (1995). Media discourse. Arnold.

Forbes. (12 Mart 2024). Joe Biden unexpectedly gifts rockets to Ukraine. The last time this happened, a lot of Russian helicopters got wrecked. Forbes. Erişim 4 Nisan 2025, https://www.forbes.com/sites/davidaxe/2024/03/12/joe-biden-unexpectedly-gifts-rockets-to-ukraine-the-last-time-this-happened-a-lot-of-russian-helicopters-got-wrecked/.

Graham, S. (2011). Cities under siege: The new military urbanism. Verso.

Henschke, A., Walsh, P. F., & Bradbury, R. (2024). Changing practices, disruptive technologies, and the evolution of intelligence institutions. A. Henschke et al. (Ed.), The ethics of national security intelligence institutions: Theory and applications içinde. Routledge.

Herman, E. S., & Chomsky, N. (2012). Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği (E. Abadoğlu, Çev.). Bgst Yayınları.

Ju, Y., Li, Q., Liu, H. Y., Cui, X. M., & Wang, Z. H. (2020). Study on application of open source intelligence from social media in the military. Journal of Physics: Conference Series, 1507(5), 052017. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1507/5/052017.

Keeble, R. (2004). Information warfare in an age of hyper-militarism. S. Allan & B. Zelizer (Ed.), Reporting war içinde. Routledge.

KhosraviNik, M. (2014). Critical discourse analysis, power, and new media discourse. Y. Kalyango & M. W. Kopytowska (Ed.), Why discourse matters: Negotiating identity in the mediatized world içinde. Peter Lang.

KhosraviNik, M. (2017). Social media critical discourse studies (SM-CDS). J. Flowerdew & J. Richardson (Ed.), The Routledge handbook of critical discourse studies içinde. Routledge.

Klarenberg, K. (9 Ekim 2021). Bellingcat funded by US and UK intelligence contractors that aided extremists in Syria. The Grayzone. Erişim 15 Mart 2025, http://thegrayzone.com/2021/10/09/bellingcat-intelligence-contractors-extremists-syria/.

Loehrke, B., Kenausis, L., al-Kaisy, A., Terril, D., & Smits, K. (2022). Feeling the burden: Ethical challenges and practices in open source analysis and journalism. Stanley Center for Peace and Security. https://stanleycenter.org/publications/ethics-osint-analysis-journalism/.

Lutz, C. (2007). Militarization. D. Nugent & J. Vincent (Ed.), A companion to the anthropology of politics içinde. Blackwell Publishing.

MacLeod, A. (9 Nisan 2021). How Bellingcat launders national security state talking points into the press. MintPress News. Erişim 15 Mart 2025, https://www.mintpressnews.com/bellingcat-intelligence-agencies-launders-talking-points-media/276603/.

Mejias, U. A., & Vokuev, N. E. (2017). Disinformation and the media: The case of Russia and Ukraine. Media, Culture & Society, 39(7), 1027–1042. https://doi.org/10.1177/0163443716686672.

Merrin, W. (2019). Digital war: A critical introduction. Routledge.

Mortensen, M. (2015). Journalism and eyewitness images: Digital media, participation, and conflict. Routledge.

Müller, N. C., & Wiik, J. (2023). From gatekeeper to gate-opener: Open-source spaces in investigative journalism. Journalism Practice, 17(2), 189–208. https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1919543.

Newsweek. (17 Ekim 2024). Map shows new incursion by Kyiv threatening to cut off Russian supply line. Newsweek. Erişim 6 Nisan 2025, https://www.newsweek.com/russia-ukraine-isw-map-1970508.

Oakley, D. P., & Rogg, J. (2024). Spreading the 'smog of war': The impact of propaganda, social media, and OSINT on U.S. civil-intelligence relations. Intelligence and National Security, 39(3), 539–553. https://doi.org/10.1080/02684527.2024.2322803.

Patrikarakos, D. (2017). War in 140 characters: How social media is reshaping conflict in the twenty-first century. Basic Books.

Paulussen, S., & Harder, R. A. (2014). Social media references in newspapers: Facebook, Twitter and YouTube as sources in newspaper journalism. Journalism Practice, 8(5), 542–551. https://doi.org/10.1080/17512786.2014.894327.

Pournis, S. (2022). Information warfare: Assessing the employment of open-source intelligence (OSINT) in battling disinformation during conflict – The case study of the Russian invasion of Ukraine [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aristotle University of Thessaloniki. https://ikee.lib.auth.gr/record/345619/files/GRI-2023-38398.pdf.

Reese, S. D. (2004). Militarized journalism: Framing dissent in the Persian Gulf wars. S. Allan & B. Zelizer (Ed.), Reporting war içinde. Routledge.

Singer, P. W., & Brooking, E. T. (2019). Likewar: The weaponization of social media. Houghton Mifflin Harcourt.

Strout, N. (17 Ekim 2019). BAE wins open source intelligence contract from the Army. C4ISRNet. Erişim, 15 Mart 2025, https://www.c4isrnet.com/show-reporter/ausa/2019/10/17/bae-wins-open-source-intelligence-contract-from-the-army/.

Şen, A. F. (2018). Medyatikleşme üzerine kuramsal bir tartışma. Kurgu, 26(1), 55–65.

Umunç, C. (2019). Twitter ve eleştirel söylem analizi. H. Hülür & C. Yaşın (Ed.), Twitter araştırmaları içinde. Ütopya Yayınevi.

The Economist. (14 Ekim 2023). Now Russia is fighting to gain territory in the east of Ukraine. The Economist. Erişim 29 Nisan 2025, https://www.economist.com/europe/2023/10/14/now-russia-is-fighting-to-gain-territory-in-the-east-of-ukraine.

The New York Times. (26 Mayıs 2023). Russians hit Ukrainian hospital as both sides step up long-range strikes. The New York Times. Erişim 10 Nisan 2025, https://www.nytimes.com/2023/05/26/world/europe/russia-ukraine-hospital-missile.html.

Van Leeuwen, T. (2003). The representation of social actors. C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Ed.), Texts and practices: Readings in critical discourse analysis içinde. Routledge.

Zhou, J. (2024). Open-source intelligence and great-power competition under mediatization. Security Journal, 37(4), 1769–1786. https://doi.org/10.1057/s41284-024-00446-0.